

NEPAMIRŠTAMI UŽATLANTĖS TILTAI Į LIETUVĄ

MARIJA ONA SIDABRIENĖ

„Vaikas kuria pats save per rankų darbą, įsivandamas gyvenimišką patirtį ir mokslo žinias...“

*Iš Lietuvos Montessori draugijos pirmininkės gydytojos Onos Keturkienės 1989 m. lapkričio 29 d. dedikacijos ant savadarbės knygos (D. K. Fišer, *Montesoriška motina*, 1989).*

Nuotraukoje – Marija Montessori (1880–1952). Fotografas nežinomas.
Šaltinis: <http://lt.wikipedia.org/wiki/File:Mont3.jpg>

***

„Marijos Montessori atradimai, kaip vyksta vaiko–žmogaus vystymasis nuo pat jo gyvenimo pradžios, ir tais faktais remiantis sukurtas metodas atskleidė naują pasaulį, kuriame vaikai mokosi noriai ir džiaugsmingai. Šiandien tuo metodu naudojasi ne tik kultūringo pasaulio vaikai, bet ir tų kraštų, kurie yra labai nutolę nuo mūsų civilizacijos. Todėl prašau – darykime viską, kad ir prisikeliančios Lietuvos vaikučiai, kuriems irgi buvo užgniauztos prigimtinio vystymosi teisės, galėtų pasinaudoti Montessori metodo teikiama privalumais. Kaip bet kokie augalo stiprumas ir jo vešlumas priklauso nuo sėklos ir jauno daigelio tvirtumo ir jo gyvybingumo, taip ir suaugusio žmogaus asmenybės kokybiškumas labai priklauso nuo pirmųjų šešerių metų, o jau ypatingai nuo pirmųjų TRIJŲ. Taip tvirtina šiuo metu mokslininkai, remdamiesi naujaisiais vaikų psichologijos tyrinėjimų duomenimis.“

Straipsnio priedašo, publikacijos autorės gauto iš Čikagos 1989 m. rugpjūčio 28 d., fragmentas

SUSITIKIMAS KAUNE

Susipažinti, kaip Lietuvoje dirba šios abi veiklios garbingo amžiaus pedagogės, ką reiškia ta mūsų kartai dar negirdėta Montessori metodika, kurią jos diegia Vilniuje ir Kaune, mane komandiravo tuometinio Lietuvos TSR kultūros ir švietimo ministerijos savaitraščio „Tėvynės šviesa“ redakcijos vadovybė.

Prisimenu susitikimą su jomis Kaune 1989 metų rudenį. Dvi garbaus amžiaus moterys – Domicelė Petrutytė (78 metų amžiaus) ir Ona Matulaitytė-Keturkienė, – atsiklaupusios prie vaikų... Čia, Lietuvoje, ir Vilniuje, ir Kaune, jos su didžiausia pagarba bendraudavo su mūsų atgimstančios Lietuvos viltimi ir ateitimi – vaikais, jų tėvais, pedagogais. Jos buvo atsiklaupusios ne iš sentimentalumo – jų veiduose švytėjo giedra ir motiniška šiluma. Ant jų rankų nebuvo prabangių žiedų. Nebuvo ir ryškaus manikiūro, o šukuosenos paprastos – lygiai pakirpti plaukai. Vėliau iš D. Petrutytės išgirdau, kad būtų galėjusi sau leisti prabangą, nes užsidirbusi pakankamai lėšų ir pragyvenimui JAV, ir senatvei, tačiau svarbiausias dalykas jai dabar – atgimstanti Lietuva ir jos tauta: žmonės, pradedant tėvais ir baigiant mažiausiais jų vaikučiais, su kuriais bendrauti reikia ne žiūrint į juos iš viršaus, o taip, kad akys būtų priešais žaidžiančio vaiko akis, kad veidas matytų veidą, kad bližgučiai, puošmenos neblaškytų dėmesio, ir žodžiai iš sielos eitų į sielą. Atsiklaupus stebėti vaikus daug paprasčiau, esi arti auklėtinio...

Keliones į Lietuvą jos pačios apmokėdavo, pačios savo lėšomis leisdavo pedagogikos leidinius, Kaune organizavo ūkinį ir pedagoginį darbą naujo tipo – montessorinio auklėjimo – darželiuose. Tokie darželiai tarpukariu sėkmingai veikė Kaune. Abi pedagogės, skyrium pradėjusios, tuomet ten dirbo ir tobulinosi. Labiausiai pasisekė Domicelai Petrutytei, kuri tobulinosi geriausiuose Montes-

sori kursuose, o juos Prancūzijoje, vėliau Olandijoje rengė pasaulyje įžymi pedagogė italė Marija Montessori.

Iš pradžių nuėjome į Laisvės alėjos pradžioje stovinčią Įgulos bažnyčią. Čia abi pedagogės atsiklaupiosios pasimeldė ir padėjo Dievui už suteiktą malonę be baimės sugrįžti į Lietuvą ir čia sulaukti pritarimo darbams, dėl kurių jos aukėjo savo garbingo amžiaus energiją ir santaupas.

Žodis Dievas yra dvasinės pilnumos vertikale, be kurios neįmanoma tikėtis sėkmės montessorinėje pedagogikoje, šeimoje, valstybėje. To susitikimo metu abiems pedagogėms atsidėkodama už man parodytą nepaprastą nuoširdumą įteikiau po rožių puokštelę. Džiaugiuosi, kad nepraleidau tokios galimybės, nes daugiau šių nuostabių moterų man neteko susitikti.

Tuo laikotarpiu ne tik man pačiai, bet ir sovietmečio sąlygomis dirbančios redakcijos vadovams, buvo iškilęs klausimas, kaip tą naują reikalą – Lietuvoje pradedamą diegti montessorinio ugdymo metodą – pristatyti visuomenei, kai dar tokios tvirtos autoritarinės pedagogikos pozicijos. Spaudai parengtų straipsnių tomis temomis nebuvo skubama skelbti, tačiau, juos atspausdinus, šie nelikdavo be dėmesio, o mes, rašiusieji ta tema, stengdavomės naująsias informacijas pateikti operatyviai ir įtaigiai. Netruko atsirasti ir žmonių, bandančių trukdyti naujų ugdymo idėjų diegimui Lietuvoje. Tai kėlė rūpestį tiek D. Petrutytei, tiek Onai Matulaitytei-Keturkieni. Viename iš Šv. Kalėdų proga man atsiųstų sveikinimų tais metais D. Petrutytė rašė: „Turbūt skaitėte V. Gražienės straipsnį „Montessori grįžta?“ Nesuprantu, kodėl ji taip nusistačiusi prieš Montessori? Ir dar visai nepagrįstai. Stebiuosi, kad būdama mokslininkė, taip **nemoksliskai** (paryškinta jos pačios – M. O. S. pastaba) elgiasi. Kur tie rimtieji šaltiniai, išskyrus Augustauską? Kodėl gi nepaspausdina M. Varnienės atsakymų Augustauskui, palikdama žmonėms patiemis nutarti, kur tiesa? Viso geriausio! Jūsų D. Domutė. Kaunas, 1989-12-18“.

Tais metais apie Montessori ugdymo metodikos diegimo žingsnius Lietuvoje pasirodė keletas informacinių pranešimų, taip pat ir mano pačios spaudai parengta didelė publikacija „Kaunas – istorinis Lietuvos M. Montessori centras“ („Tėvynės šviesa“, 1990 m. sausio 24 d., nr. 4 (3547), p. 11). Kai ši publikacija pasirodė, aš jau buvau motinystės atostogose.

Lietuvoje atkūrus nepriklausomybę, savaitraščio „Tėvynės šviesa“ redakcija buvo reorganizuota. („Tėvynės šviesa“ buvo leidžiama nuo 1989 m. balandžio 12 d. iki 1992 m. lapkričio 28 d., vėliau reorganizuota į savaitraštį „Dialogas“).

Po daugelio metų tvarkydama savo asmeninį archyvą, suradau man adresuotų D. Petrutytės iš Čikagos rašytų laišku, du 1989 m. gruodžio mėnesio kalėdinius sveikinimus, Kaune išleistas dvi knygeles „Montessorinio auklėjimo priemonės“ (Kaunas, 1989) su dedikacija. Visa tai jau buvo mūsų istorijos dalis. Nutariau tai perduoti Kaune veikiančiam Lietuvos švietimo istorijos muziejui.

MARIJOS MONTESSORI PEDAGOGIKA

Marija Montessori vadinama vaikų pranaše – ji įsigilino į vaiko psichologiją ir pritaikė priemones vaikams auklėti. Vaikai moko suvokti juos pačius.

Tam, kad suprastum M. Montessori vaikų ugdymo sistemą (M. Montessori pedagogiką), stebėti, kaip dirbama, neužtenka, reikia į ją gilintis, susipažinti su atitinkama literatūra. Tomis dienomis

Iš kairės: Domicelė Petrutytė (1913–2010) ir Marija Kuraitytė-Varnienė (1886–1982). Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš leidinio „Draugas“ archyvo. Šaltinis: <http://www.draugas.org/02-28-13kasuba.petrutyte.html>

man Lietuvoje atkurtos Montessori draugijos pirmininkė Ona Matulaitytė-Keturkienė padovanojo storą, pusiau savadarbės knygos rausvais viršeliais tomą (Darata Kanfilda Fišer, *Montessoriška motina* [iš vokiečių kalbos vertė A. Žarskus], 1989. / Eine Montessori-Mutter von Dorothy Canfield Fisher, Berechtigte Obertragung aus dem Amerikanischen von Rr. O. Knapp, Stuttgart, 1927). Analogišku pavadinimu neilustruota knyga Lietuvoje lietuvių kalba pasirodė 1992 metais. Ją Vilniuje 30 tūkstančių egzempliorių tiražu išleido leidykla „Pozicija“. Įsigijau ją. „Montessoriška motina“ su dedikacija ir draugijos antspaudu yra vienintelė tokia – jos atsiradimu rūpinosi ir jos pirmuoju A. Žarskaus verstu tekstu praktiniame darbe naudojosi atkurtos Lietuvos Montessori draugijos pirmininkė O. Matulaitytė-Keturkienė. Jaučiau pareigą ją išsaugoti ir padovanoji muziejui kaip relikviją tų nuostabių dienų ir atminimą mūsų plietiškių pedagogų, kurios, vos pajutusios, kad laisvėja Lietuva, atvyko į savo tėvynę ir atvežė jai didžiulę dovaną – tai, ką buvo įgijusios tarpukario Lietuvoje ir ką išsaugojo pusę amžiaus gyvenamos užatlantėje, ir didžiulį norą prisidėti prie Lietuvos atgimimo.

1989 m. Kaune žymiosios lietuvių išsilavinimo atstovės atkūrė tarpukario pedagogikos pasididžiavimą – Montessori centrą. Čia jos rengė ir specialistus, galinčius dirbti montessori mokymo metodiką taikančiose mokyklose.

Pažymint tarpukario Kauno montessorinio centro įkūrėjos Marijos Varnienės gimimo šimtmetį, Lietuvos švietimo istorijos muziejus surengė montessorinės pedagogikos priemonių parodą.

2010 m. vasarą, norėdama sužinoti apie tolimesnę iš Plungės kilusios montessorinės pedagogikos gaivintojos Lietuvoje, daugelį metų Čikagoje (JAV) gyvenusios Domicelės Petrutytės likimą, kreipiausi į Lietuvą viešėjusių JAV gyvenančių lietuvių visuomenės

(Nukelta į 52 p.)

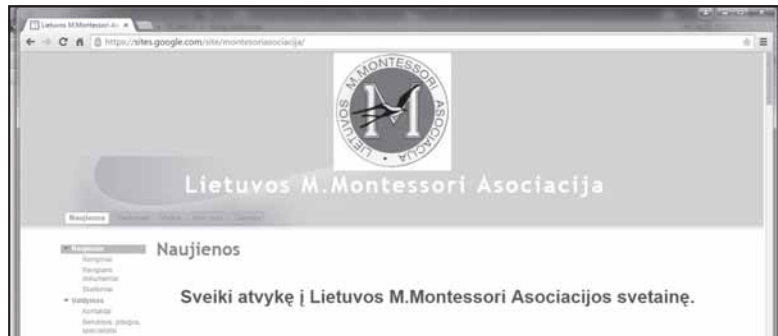
Marija Kuraitytė-Varnienė 1913 metais. Fotografė Tallat-Kelpšienė. Šaltinis: http://en.wikipedia.org/wiki/Maria_Montessori

(Atkelta iš 51 p.)

veikėją Mariją Remienę. Ji, sugrįžusi į Čikagą, tuo pasidomėjo ir elektroniniu paštu pranešė, kad pedagogė jau yra mirusi, tačiau nenurodė konkrečios mirties datos. M. Remienė taip pat informavo, kad katalikiško laikraščio „Draugas“ knygynėlyje galima įsigyti D. Petrutytės knygą „Vaikas – Dievo dovana“ (Kaunas: Gabija, 1993, 320 p.). Šis leidinys parengtas susistemintus Kanasos „Moters“ žurnale paskelbtus D. Petrutytės straipsnius. Juose autorė Marijos Montessori metodą vadina Ateities metodu. Šią knygą taip pat perdaviau muziejui.

IŠKALBINGI UŽRAŠAI

Atsiverčiau savo seną užrašų knygelę. Joje – nuoseklus pasakojimas, ką ir kaip tuomet, Lietuvos Atgimimo išvakarėse, sugrįžusios į tėvynę, norėjo pasakyti garbiosios pedagogės, kodėl jaunystėje jos susižavėjo Marija Montessori metodu. Daug kas iš to liko nežinoma visuomenei, nes nebuvo išspausdinta. Pabandysiu viską išdėstyti dabar taip, kaip pateikė gydytoja ir pedagogė, 1989 m. atkurtos Lietuvos Montessori draugijos pirmininkė O. Matulaitytė-Keturkienė. Ji aštuonerius metus praleido tremtyje Irkutsko srities Taišeto apylinkėse (Rusija). Buvo gydytoja, tad padėdavo ten gimusiems vaikams. Keturiasdešimt savo gyvenimo

Lietuvos M. Montessori asociacijos interneto svetainės titulinio puslapio fragmentas (adresas <https://sites.google.com/site/montessoriasociacija/>)

metų ji atidavė dirbdama vaikų psichiatrijos ir pedagogikos srityse.

***

Montessori sistemos pradžia Lietuvoje laikytini 1931–1941 metai. 1932–1934 metais seserų pranciškonų įsteigtoje vaikų prieglaudoje Valteriškėse (du kilometrai važiuojant nuo Palangos į Kretingą) D. Petrutytė dirbo auklėtoja. Iš savo buvusios mokytojos – Vinco Kudirkos dukterėčios Onos Grišaitytės – išgirdo apie Marijos Varnienės neįprastą darbą Kauno vaikų prieglaudoje ir gavo rekomendaciją su šia veikla susipažinti. 1933 m. rudenį ji nuvažiavo į Kauną ir apstulbo iš nuostabos: su 45 vaikais, kurių amžius buvo nuo trijų iki dvylikos metų, dirbo tik keturios darbuotojos – vedėja, auklėtoja O. Matulaitytė ir dvi prižiūrėtojos. Tuos vaikus prižiūrėti buvo atsakiusios čia anksčiau dirbusios slaptos vienuolės, nes, anot jų, šie vaikai buvo nesuvaldomi ir ištvirkę. Gyventojai anksčiau taip pat skundėsi tų vaikų elgesiu.

Ryšį su auklėtiniais surasti M. Varnienei padėjo knygos. Pedagogė vaikus skatino būti kultūringais, pavyzdžiu jiems rodė skautus ir, miesto valdybai parėmus, aprengė juos skautų uniformomis. Nuo 1934 iki 1940 metų rudens M. Varnienės Montessori vaikų darželyje D. Petrutytė dirbo auklėtoja ir mokytoja. Iš pradžių devyniolikmetę auklėtoja D. Petrutytė (tuo metu ji dar nebuvo baigusi gimnazijos – trūko dviejų skyrių) liūdino tai, jog neturi pakankamai mokslo žinių ir kad nėra vaikams tinkamų žaidimų. Supažindindama vaikus su Selmos Lagerlof pasakomis ji ėmė jiems kalbėti apie Dievą. Per poteries vaikai ėmė jausti aplinką, savarankiškai žaisti. Tuo metu ji būdavo šalia, atsiaklaidavo prie jų ir paaiškindavo, kaip barškučius pagal garsą sustatyti eilės tvarka.

Vaikas barškina ir renka – šitaip per muzikos garsus vyksta klausos treniruotė.

1934 m. D. Petrutytė Nicoje (Prancūzija) baigė XX tarptautinius Montessori kursus. Jiems tada vadovavo pati medicinos mokslų daktarė Marija Montessori. Ji pasirašė ir D. Petrutytės kursų baigimo diplomą. 1939 m. D. Petrutytė tobulinosi M. Montessori vadovaujamoje pradžios mokykloje Laren (Olandija). 1937 m. dailininkas Adomas Varnas Kopenhagoje (Danija) prancūzų kalba skaitė paskaitą apie vaikų piešimą naudojant geometrines figūras Marijos Varnienės įsteigtoje privačiame montessoriniame darželyje. Šios paskaitos turinys buvo perteiktas ir D. Petrutytei. Marija Varnienė teigė, kad tik laisvas piešimas ugdo fantaziją, tačiau pirmiausia reikia išmokyti piešti gražias formas – jos yra rankos ir akies atspara, turi atsirasti rankos judesio laisvumas. D. Petrutytė teigė, kad po šio suvokimo ji pasijuto tartum išėjusi iš usnių lauko ir prieš save išvydusi žydinčią pievą.

***

Kauno darželyje (Trakų g 12, dabar – P. Cvirkos g.) D. Petrutytė pamatė šviesiaplaukę, trumpais į viršų sušukuotais plaukais moterį – darželio steigėją M. Varnienę, kuri Ženevoje trejus metus studijavo pedagogiką, o studijas užbaigė Maskvoje. Praktinių įgūdžių Marija įgijo mokydama pas profesorius Masalitinovą, Šatskį, Šanevskį, kurie atliko eksperimentus, vaikų ugdymo procese taikydami įvairias darbo metodikas. 1919 m. M. Varnienė pradėjo dirbti Vilniaus vaikų darželiuose, o 1927 m. savo bute Kaune atidarė privatų darželį, kuriame buvo dirbama vadovaujantis montessorinės pedagogikos sistema.

Dailininkas Ignas Šlapelis studijavo Ro-

moje. Jis Marijos Montessori itališkąjį leidinį, išvertė į lietuvių kalbą, pavadinęs jį „Mokslinės pedagogikos metodas“. Iš savo draugo I. Šlapelio tą knygą gavo dailininkas Adomas Varnas. Jo žmona šį leidinį atidžiai išstudijavo ir joje pateiktas ugdymo metodikas pritaikė savo darželyje.

M. Varnienė, siekdama pagilinti žinias Montessori ugdymo metodikos srityje, 1930 m. išvyko į Romą. Į Lietuvą ji sugrįžo jau diplomuota pedagogė montessorininkė. Keletas moterų visuomeninių organizacijų paprašė M. Varnienės įsteigti kursus, kuriuose būtų mokoma dirbti taikant Montessori metodus. Kasmetiniai kursai pradėjo veikti 1931 metais. Juose buvo parengta nemažai pedagogų, tarp jų ir D. Petrutytė bei O. Matulaitytė. Viena iš labiausiai talentingų auklėtojų buvo ir Ada Urbonaitė, bet ji darželyje dirbo trumpai. Psichologijos mokslų daktarė Ona Narušytė (savo mokslinį darbą ji apgynė Vokietijoje) Montessori mokymo sistema taikė šv. Vincento draugijos darželyje.

1934 m. M. Varnienė ir D. Petrutytė Nicolje dar kartą gilino žinias apie Montessori ugdymo sistemos taikymą dirbant su vaikais. M. Varnienė dalyvavo tarptautinės Montessori asociacijos kongrese. Sugrįžusi iš jo, tais pačiais metais įsteigė Lietuvos Montessori draugiją, kurios tikslas buvo skleisti šios sistemos idealus, auklėjimo metodą kaip pagalbą gyvenimui. Gavus švietimo ministro leidimą, prie šios draugijos buvo įsteigta montessorinė pradžios mokykla (šią pastatą dabar veikia Lietuvos švietimo istorijos muziejus), kuriai sėkmingai vadovavo D. Petrutytė.

Taip jau yra, kad vaikas net ir laisvoje visuomenėje neturi savo vaikiškos laisvės, nes mokykloje negali laisvai judėti. Na o sutrukdyti judėjimą – reiškia sutrukdyti vystytis individualiam asmenybės intelektualiniam braižui. Jei judėjimą suprantame kaip psichofizinį faktorių, tai matome, kad tuo atveju, kai vaikas juda gera kryptimi, jis nepasuka nusikalstamu keliu. Taip racionalus judėjimas susijęs su sensorine centrinės nervų sistemos veikla: rankų judesiai skiriasi nuo gyvulio judesio. Antras svarbus teiginys: vaikas turi turėti teisę pasirinkti darbą (socialinė laisvė). Pagrindiniai vaikų poreikiai – judėjimas ir laisvas darbo pasirinkimas. Vaikas formuoja pats save. M. Montessori atrado tokias priemones, kurios įvedė savaiminę kontrolę: vaikas pats mato – gerai ar blogai – daro. Tai sutampa ir

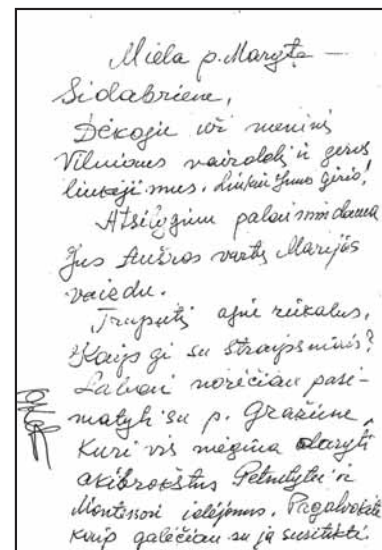
su A. Makarenkos teiginiais, kuris vaikams skeltus antausius vadino pedagoginiu nuopoliu ir teigė, kad tokios auklėjimo priemonės reikia atsisakyti. Šį metodą praktikoje pritaikė pedagogė J. Fausek, dirbusi Petrapilio ikimokyklinio auklėjimo institute iki 1922 metų. Ji rusų kalba išleido knygą „Vaikų darželis Montessori“, kuri saugoma Lietuvos švietimo istorijos muziejuje. Beje, tą knygą, kaip siūlė O. Matulaitytė-Keturkienė, vertėtų išleisti lietuvių kalba.

KAS BUVO MARIJA MONTESSORI?

Marija Montessori gimė 1870 m. Italijoje, baigė medicinos mokslus Romos universitete su pagyrimu. Pirmąjį savo veikalą parašė antropologijos mokslo temomis. Už šią studiją jai buvo suteiktas medicinos mokslų daktarės laipsnis. Pirmasis darbas ligoninėje – darbas su psichiškai atsilikusiaisiais vaikais. Gydymas vystyti jų protinius sugebėjimus nepadėjo. Tai pamačiusi ji įsteigė ortofreninę mokyklą (proto atstatymo praktika) ir ją kritikavusiems oponentams įrodė savo praktikos teisingumą – jos vaikai egzaminus išlaikė geriau, negu tų mokyklų, kuriose mokėsi sveiki vaikai, auklėtiniai. Ji to pasiekė ugdymui pritaikiusi konkrečias priemones, kurios sudaro galimybę vaikams suvokti abstrakčias sąvokas ir padeda ugdyti intelektą. Laikui einant M. Montessori savo tolimesnių studijų objektu pasirinkusi psichiatrijos ir pedagogo sritį, ėmė gilintis į pedagogikos mokslus. Matydama, kad darbe, taikant sukauptas pedagogikos žinias, jai sekasi, ji perėjo iš medicinos į pedagogiką, pradėjo kurti ne tik vaikų darželius, bet ir pradžines mokyklas, kuriose buvo pradėti taikyti jos ugdymo metodai. Skleisdama žinias apie pažangias vaikų ugdymo teorijas, ji daug važinėjo, aplankė nemažai Europos, Azijos, Amerikos ir Afrikos šalių, 1912–1913 m. JAV įkūrė keletą darželių, išmokė ten dirbusias pedagoges savo racionalių darbinių metodų. Mirė M. Montessori 1952 m. Olandijoje.

M. MONTESSORI VAIKŲ DARŽELIAI JAV

XX a. pradžioje daugelis JAV žmonių gyveno pasiturintys, todėl vaikų darželiai čia nebuvo labai paplitę, 1880 laikui bėgant

Onos Matulaitytės-Keturkienės atviruko-laiško aversas ir reversas su Aušros vartų Dievo Motinos atvaizdu, atsiųstu publikacijos autoriui (atvirukas išleistas 1989 m. Vilniuje veikusioje leidykloje „Mintis“)

M. Montessori darželiai čia buvo primiršti. Jie čia pradėjo atgimti tik tada, kai 1949 m. iš Vokietijos į JAV atvyko Montessori mokymo pradininkės Lietuvoje.

M. Varnienė ir D. Petrutytė į JAV jokių materialių turtų neatsivežė. Jų rankinėse tada buvo tik būtiniausi dokumentai ir mediniai žaislai – mokslinio Montessori metodo

(Nukelta į 54 p.)

(Atkelta iš 53 p.)

diegimo mokyklose priemonės, už kurias JAV muitinėje tada nereikėjo mokėti maito.

Įsikūrusios JAV jos įsijungė į lietuvių šeštadieninės mokyklos veiklą, čia vaikų ugdymo procese pradėjo naudoti savo atsivežtas montessorinio ugdymo priemones. Greitai jų pamokos tapo populiarios, vaikai tokių užsiėmimų laukdavo. Na o duoną jos užsidirdavo fabrike.

Po šešerių darbo metų nusipirko namelį ir jame atidarė darželį lietuvių vaikams. Čia jas vėl lydėjo sėkmė. Garsas apie jų taikomus ugdymo metodus netruko pasklisti. Pedagogės buvo pakviestos dėstyti montessorinės pedagogikos sistemą ir vesti praktikos darbus de Paul universitete. Čia jos buvo aukštai įvertintos bei tinkamai pagerbtos. D. Petrutytė 1968 metais prie de Paul universiteto (Čikagos priemiestyje prie Ažuolų parko) įsteigė pradinę mokyklą (*Alquin school*) šešerių-dvylikos metų vaikams, kurioje buvo dirbama taikant montessorinę ugdymo metodiką. Tokios mokyklos šalyje greitai paplito. 1958 m. D. Petrutytė ir M. Varnienė įsteigė Amerikos lietuvių Montessori draugiją, kurios pirmininke buvo išrinkta D. Petrutytė.

M. Varnienė mirė 1982 metų spalio mėnesį Čikagoje, palaidota lietuvių tautinėse kapinėse šalia savo mirusio sutuoktinio – dailininko Adomo Varno, kuriam likimas lėmė sulaukti net šimto metų.

Mirus bendražygei M. Varnienei, D. Petrutytė su savo išugdytomis auklėtojomis dirbo toliau, plėtodamos montessorinio ugdymo tradicijas, leido šeimoms skirtą žurnalą „Mūsų vaikas“. Nuo 1964 m. ji aktyviai dalyvavo Amerikos lietuvių montessorinės pedagogikos konferencijose, skaitydavo jose pagrindinius pranešimus, daugelį metų rengė seminarus pedagogams montessorinio mokymo temomis. Už šį darbą ji sulaukė ir JAV vadovų įvertinimo.

JAV pamokėlių termino nėra. Mokymasis ten yra pats gyvenimas. Vaikas ateina ir pasiima tai, kas jį domina. Tada pedagogė jam aiškina, ką su tuo daiktu daryti. Ne bet ką! Amerikiečiams emocijos ir jausmai – ta pati reikšmė (skirtumo čia jiems nėra). Kiekvienas vaikas ugdomas individualiai kaip atskira asmenybė. To siekiama vystant penkis kūno pojūčius – klausą, regėjimą, uoslę, lytėjimą, skonį. Ugdymo vadovėliuose tai įrašyta kaip pagrindinė individualaus darbo su vaikais sritis. Credo – pagarba vaikui. Vaikas – ne daiktas, savęs apginti dar negali. Jį apginti yra mūsų, suaugusiųjų, pareiga.

MONTESSORINIO JUDĖJIMO ATGIMIMAS LIETUVOJE

1984 m. Kaune veikusio Lietuvos pedagoginio muziejaus darbuotoja Valerija Didžgalvienė pradėjo ieškoti Lietuvoje tarpukario metais dirbusių pedagogių montessorininkių. JAV išleistuose žurnaluose ji aptiko publikacijų apie montessorinės sistemos darželius ir pradines mokyklas, kuriose dirbo D. Petrutytė. Vėliau ji sužinojo ir apie O. Matulaitytę-Keturkienę, kuri 1986 m. lankėsi JAV, Čikagoje ir gavo iš D. Petrutytės auklėjimo priemonių. Jas ji atvežė į Lietuvą ir eksponavo Pedagogikos muziejuje Kaune. Šia paroda labai domėjosi Lietuvos darželių auklėtojos. Viena iš jų buvo Greta

Iš kairės: pedagogės Domicelė Petrutytė, Marija Varnienė ir dailininkas Adomas Varnas. Fotografas nežinomas. Nuotrauka iš leidinio „Draugas“ archyvo. Šaltinis: <http://www.draugas.org/02-28-13kasuba.petrutyte.html>

Navickienė. Ji susižavėjo montessorine pedagogikos sistema ir kartu su O. Matulaityte-Keturkiene pasiryžo pradėti gaivinti ją Lietuvoje.

1987 m. Lietuvoje apsilankė, susitiko su čia dirbusiais pedagogais ir D. Petrutytė bei Stasė Vaišvilienė.

JAV lietuvių Montessori draugija (pirmininkė D. Petrutytė) ir 1989 m. atkurta Lietuvos Montessori draugija (pirmininkė O. Matulaitytė-Keturkienė) pradėjo bendradarbiauti. 1989 m. į Čikagą tobulintis pas S. Vaišvilienę, D. Petrutytę ir Mariją Kucinienę iš Kauno atvyko Greta Navickienė, o iš Vilniaus – Vida Gasperkaitė.

G. Navickienė tais metais į Kauną parsivežė daug montessorinio ugdymo priemonių, kurios buvo skirtos jos vadovaujama naujo tipo darželiui (garbės vedėja O. Matulaitytė-Keturkienė). Kauno miesto švietimo valdyba tais metais rėmė ir skatino iniciatyvą taikyti vaikų montessorinio ugdymo metodus. Tarpukario Kaune D. Petrutytė dirbo keturiolika metų, M. Varnienė – septyniolika, kiek O. Keturakienė, tikslių žinių neturima, tad šių pedagogių sentimentai Kaunui ir jų skirtas didžiulis dėmesys bei parama šiam miestui, atkuriamam Kauno montessoriniam centrai buvo suprantamas.

***

Ši publikacija parašyta pagal mano užrašus, darytus 1989 m. Kaune pokalbių su montessorinio sistemos gaivintojomis Lietuvoje. Nepateikiau tik užrašų pradžioje užsirašytų skaičių dinamikos apie tarpukario Lietuvos darželius ir vaikų skaičių juose (buvo akivaizdi didėjimo kreivė), apie tuomet leistus leidinius, nors pašnekovės ir pageidavo mano pačios pažinti su nepaprasta montessorinės pedagogikos sistema pradėti nuo tautos švietimo istorijos. Tą istoriją geriausiai liudijantys dokumentai, artefaktai kaupiami dabartiniame Lietuvos švietimo istorijos muziejuje Kaune, kurio fondus 2013 m. turėjau galimybę papildyti ir aštuoniolika vienetų savo pačios išsaugotų muziejinių vertybių, kurios, viliuosi, taps ilgalaikė atmintimi apie tuos žmones, kurie tiesė kelią M. Montessori sukurtai vaikų ugdymo sistemai Lietuvoje.